

Nr 200.

Kungl. Maj:ts nådiga proposition till riksdagen med förslag till förordning om tillägg till 9 och 10 §§ samt om ändrad lydelse av 14 § 2 mom., 15 § 2 mom. och 16 § 6 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin; given Stockholm slott den 14 april 1917.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för denna dag, vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till förordning om tillägg till 9 och 10 §§ samt om ändrad lydelse av 14 § 2 mom., 15 § 2 mom. och 16 § 6 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

De till ärendet hörande handlingar skola riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas; och Kungl. Maj:t förbliver riksdagen med all kungl. nåd och ynnest städse välbevågen.

GUSTAF.

Conrad Carleson.

Förslag

till

förordning om tillägg till 9 och 10 §§ samt om ändrad lydelse av 14 § 2 mom., 15 § 2 mom. och 16 § 6 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin.

Härigenom förordnas, att till 9 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin skall fogas ett nytt stycke av nedan angivna lydelse, att 10 § i samma förordning skall erhålla ett nytt, tredje, moment av den lydelse, här nedan sägs, samt att 14 § 2 mom. andra stycket, 15 § 2 mom. fjärde stycket och 16 § 6 mom. i förordningen skola erhålla den ändrade lydelse här nedan anges:

9 §.

Har i stad på grund av burskap eller särskilt privilegium, — — — — — denna förordning bestämmer.

Innehavare av rättighet, varom i denna paragraf förmäles, vare skyldig att hos i 12 eller 14 § omförmält bolag, som bestämmes av Kungl. Maj:ts befallningshavande, inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin.

10 §.

3. Innehavare av rättighet, varom i denna paragraf förmäles, vare skyldig att hos i 12 eller 14 § omförmält bolag, som bestämmes av Kungl. Maj:ts befallningshavande, inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin.

14 §.

2. Därest — — — — förkasta.

Innehavare av rättighet, varom i detta moment förmäles, vare

skyldig att hos i 12 eller 14 § omförmält bolag, som bestämmes av Kungl. Maj:ts befallningshavande, inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin.

15 §.

2. Vid all utminuterung — — — — anmälan hos kontrollstyrelsen.

Det åligger — — — — orsaker påkallas.

Innehavare av rättighet — — — — lämnat medgivande.

Bolag vare på anfordran av köpare, till vilken bolaget finner utminuterung kunna äga rum, ävensom av innehavare av rättighet, som antingen utövas på grund av 9 eller 10 § eller meddelats jämlikt 14 § 2 mom. eller 16 §, pliktigt att, sedan erforderlig säkerhet ned-satts, söka till skäligt pris från namngiven handlande vare sig inom eller utom riket anskaffa angiven varusort av brännvin.

16 §.

6. Innehavare av rättighet, varom i denna paragraf förmäles, vare skyldig att hos i 12 eller 14 § omförmält bolag, som bestämmes av Kungl. Maj:ts befallningshavande, inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin.

Denna förordning träder i kraft å dag, som av Konungen bestämmes.

Det åligger Kungl. Maj:ts befallningshavande att skyndsamt bestämman, hos vilket bolag i 9 §, 10 §, 14 § 2 mom. eller 16 § avsedd rättighetsinnehavare skall inköpa brännvin, samt att giva kontrollstyrelsen detta tillkänna.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 14
april 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern SWARTZ,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LINDMAN,
Statsråden: VON SYDOW,
STENBERG,
FALK,
HAMMARSTRÖM,
MÅRTEN ERICSSON,
ÅKERMAN,
CARLESON,
HANS ERICSON,
DAHLBERG.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Carleson anförde:

På grund av den inom riket rådande knappa livsmedelstillgången utfärdade Kungl. Maj:t den 24 oktober 1916 förordning angående förbud mot användande av vete, råg, sockerbeter och melass för tillverkning av brännvin, varjämte Kungl. Maj:t anbefalldes kontrollstyrelsen att med vederbörande bränneriidkare söka åvägabringa en överenskommelse om sådan inskränkning i brännvinstillverkningen under tillverkningsåret 1916—1917, att vid andra brännerier än sådana, där brännvin tillverkas i sammanhang med pressjästberedning, under nämnda tillverkningsår icke finge av potatis och spannmål tillverkas mera än 12 miljoner liter brännvin av normalstyrka. I skrivelse den 31 oktober 1916 anmälde kontrollstyrelsen, att sådan överenskommelse av styrelsen blivit träffad.

Med hänsyn till den minskade mängd brännvin, som sålunda skulle bliva tillgänglig för olika ändamål intill den 1 oktober 1917, befanns det erforderligt att vidtaga försäljningsinskränkande åtgärder av större räckvidd än dem, vilka kristiden eljest kunde hava påkallat och till vilka kontrollstyrelsen och socialstyrelsen i gemensamt utlåtande den 20 oktober 1916 avgivit förslag. Sedan kontrollstyrelsen i skrivelser den 27 oktober och 2 november 1916 avgivit ytterligare förslag till dylika åtgärder, utfärdade Kungl. Maj:t den 3 november sistnämnda år kungörelse angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl. Samtidigt anbefallde Kungl. Maj:t kontrollstyrelsen att söka med dem, som inom riket bedriva partihandel med brännvin, träffa uppgörelse för tiden intill den 1 oktober 1917 om fördelning av den tillgängliga mängden brännvin för olika ändamål och behov.

I sin nyssnämnda den 2 november 1916 dagtecknade skrivelse anförde kontrollstyrelsen, bland annat, följande:

»De av kontrollstyrelsen ifrågasatta inskränkande åtgärderna skulle avse all slags utskänkning och sålunda ej mindre den utskänkning, som kan utövas av bolag samt av innehavare av överlåtna utskänkingsrättigheter, än även den utskänkning, som äger rum på grund av 9 och 10 §§ i brännvinsförsäljningsförordningen eller till vilken rättighet meddelats jämlikt 14 § 2 mom. och 16 § i samma förordning. Vid fördelningen av den tillgängliga brännvinskvantiteten torde böra beaktas, att jämväl innehavare av utskänkingsrättigheter av sist omförmält slag allenast erhålla den myckenhet, som kan på dem belöpa. En dylik fördelning låter sig emellertid svårligen göras, så länge ifrågavarande utskänkingsrättighetsinnehavare äga rätt att inköpa brännvin från vem de för gott finna. Visserligen har riksdagen, i samband med antagande av förordningen om spirituosaaccis, beslutat, att innehavare av utskänkingsrättighet, som meddelats på grund av 14 § 2 mom. eller 16 § i brännvinsförsäljningsförordningen, skall vara skyldig att hos det brännvinsförsäljningsbolag, som bestämmes av Kungl. Maj:ts befallningshavande, inköpa allt för rörelsen erforderligt *egentligt* brännvin. Ifrågavarande bestämmelse, som ännu icke trätt i kraft, torde emellertid icke vara tillräckligt omfattande för att kunna tjäna som grundval vid en blivande fördelning av den tillgängliga brännvinstillgången. På grund härav har kontrollstyrelsen ansett, att i samband med utfärdande av en bestämmelse, avseende inskränkning i konsumtionen utskänkingsvis av brännvin, jämväl bör lämnas föreskrift om skyldighet för innehavare av utskänkingsrättigheter, som icke överlåtit av brännvinsförsäljningsbolag, att hos det bolag, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande bestämmes, inköpa *allt* för rörelsen erforderligt brännvin.»

I ovannämnda kungörelse den 3 november 1916 angående vissa inskränkningar i detaljhandeln med brännvin samt försäljningen av vin eller öl upptogs emellertid icke det av kontrollstyrelsen i denna del framställda förslaget. Anledningen härtill var följande. Ifrågavarande kungörelse, i vad den avser detaljhandeln med brännvin, utfärdades med

stöd av stadgandena i 35 § 2 mom. brännvinsförsäljningsförordningen, i vilket lagrum föreskrives, att, om vid krig eller omedelbar krigsfara eller då arbetslöshet eller nöd i större omfattning är rådande det finnes nödigt att meddela förbud mot bedrivande av detaljhandel med brännvin eller att föreskriva inskränkningar i sådan handel, Kungl. Maj:t äger därom förordna. På grund av detta lagrum allena torde emellertid Kungl. Maj:t icke varit befogad att utfärda en föreskrift av det innehåll, som kontrollstyrelsen föreslagit, enär en dylik föreskrift kunde anses innebära inskränkning i större omfattning än som åsyftas i det åberopade lagrummet.

I skrivelse den 2 januari 1917 till chefen för finansdepartementet har kontrollstyrelsen hemställt, att med stöd av 35 § 2 mom. brännvinsförsäljningsförordningen måtte föreskrivas, bland annat, varom här icke är fråga, *dels* att innehavare av rättighet, som antingen utövas på grund av 9 eller 10 § i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin eller meddelats jämlikt 14 § 2 mom. eller 16 § i samma förordning, skulle vara skyldig att hos i 12 eller 14 § i samma förordning omförmålt bolag, som bestämmes av Kungl. Maj:ts befallningshavande, inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin, *dels ock* att Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle skyndsamt lämna dylik föreskrift och samtidigt giva kontrollstyrelsen tillkänna, till vilket bolag viss rättighetsinnehavare ifråga om inköp av brännvin blivit hänvisad.

Till stöd för ifrågavarande förslag anförde kontrollstyrelsen följande:

»Genom nådigt brev den 3 november 1916 anbefalldes Kungl. Maj:t kontrollstyrelsen att söka med dem, som inom riket bedriva partihandel med brännvin, träffa uppgörelse för tiden intill den 1 oktober 1917 om fördelning av den tillgängliga mängden brännvin för olika ändamål och behov. Till fullgörande härav har kontrollstyrelsen *dels* träffat avtal med samtliga reningsverk inom landet angående ifrågavarande fördelning, *dels ock* på grundvalen av gjorda beräkningar beträffande tillgången av brännvin inom landet fastställt den myckenhet brännvin av olika slag, som får disponeras inom bolagens egen utminuterings- och utskänkningsrörelse samt inom den överlåtna utskänkningsrörelsen.

Anledningen till ifrågavarande anordning har varit, att partihandel med finare slag av brännvin, nämligen konjak, whisky, arrak, rom och likör, bedrivs av ett stort antal handlande, under det att handeln med egentligt brännvin är centraliserad till ett fåtal reningsverk. En överenskommelse, som reglerar fördelningen av sistnämnda slag av brännvin, är därför lätt att träffa, under det att överenskommelser, som reglera fördelningen av alla andra slags brännvin än egentligt brännvin, på grund av det stora antalet särskilda partihandlare icke lämpligen kunna äga rum. Då nämligen vilken som helst, som är befogad att driva handel, kan utöva partihandel med importerat brännvin, uppnås en verklig fördelning av den totala brännvinstillgången därigenom, att det bestämmes den myckenhet olika slag av brännvin, som detaljhandlarna med brännvin få disponera.

Såsom förut nämnts hava dylika bestämmelser träffats ifråga om bolagens egen utminuterings- och utskänkingsrörelse samt den överlätna utskänkingsrörelsen. Den överlätna utminuteringsrörelsen är begränsad genom bestämmelsen i kungörelsen den 3 november 1916, att brännvin icke må utminuterar till större myckenhet än som motsvarar 2 liter i kalendermånaden.

Det återstår emellertid att träffa bestämmelser om den myckenhet, som får disponeras av rättighetsinnehavare, som hava utskänkingsbefogenhet jämligt 9 och 10 §§ samt 14 § 2 mom. och 16 § i brännvinsförsäljningsförordningen. Med gällande bestämmelser kunna emellertid dylika bestämmelser icke träffas, enär nämnda rättighetsinnehavare äro befogade att av vilken partihandlare som helst inköpa andra slags brännvin än egentligt brännvin — sistnämnda slag av brännvin skall enligt förordningen den 10 november 1916 inköpas hos det bolag, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande bestämmes.

För att reglera fördelningen av brännvinet till ifrågavarande rättighetsinnehavare är det enligt kontrollstyrelsens mening erforderligt, att föreskrift utfärdas av den innebörd, att dylik rättighetsinnehavare ålägges att inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin hos bolag, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande bestämmes. Då det är erforderligt, att kontrollstyrelsen har kännedom om, till vilket bolag Kungl. Maj:ts befallningshavande i och för inköps verkställande hänvisat viss rättighetsinnehavare, torde Kungl. Maj:ts befallningshavande vara skyldiga att underrätta kontrollstyrelsen härom.

Kontrollstyrelsen har med ledning av uppgifterna ifråga om vederbörande rättighetsinnehavares försäljningsavgifter redan beräknat den myckenhet, som av varje rättighetsinnehavare får disponeras, och skall styrelsen, under förutsättning att Kungl. Maj:t utfärdar en författning av ovanberörda innehåll, skyndsammast meddela vederbörande bolag, huru stor myckenhet till varje här ifrågavarande rättighetsinnehavare får utlämnas intill den 1 oktober 1917.»

På sätt förut angivits, torde Kungl. Maj:t emellertid icke med stöd av 35 § 2 mom. brännvinsförsäljningsförordningen kunna utfärda en kungörelse av det innehåll, som kontrollstyrelsen föreslagit, men då en dylik bestämmelse under nuvarande förhållanden torde vara erforderlig för att åstadkomma en rättvis fördelning av brännvinstillgången för olika ändamål och mellan de skilda detaljförsäljarne, har jag ansett, att proposition bör avlätas till riksdagen med förslag till ändringar i brännvinsförsäljningsförordningen av en innebörd, som möjliggör vidtagandet av de av kontrollstyrelsen föreslagna åtgärder.

Till stöd härför tillåter jag mig anföra följande.

Enligt 17 § 2 mom. brännvinsförsäljningsförordningen är den, till vilken rättighet till utskänkning av brännvin blivit överlättn, skyldig att hos det bolag, som lämnat överlåtelsen, inköpa allt för rörelsen erforderligt egentligt brännvin och det brännvin i övrigt, som bolaget tillhandahåller i sin rörelse. Enligt vad jag inhämtat har denna bestämmelse numera föranlett, att samtliga bolag utom ett under år 1916 ålagt innehavare av överlätna rättigheter att hos vederbörande bolag

inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin. I de överlåtelsekontrakt, som antagits att gälla för år 1917, har, jämlikt av kontrollstyrelsen meddelade föreskrifter, intagits en bestämmelse av innehåll, att innehavare av överlåten rättighet skall vara skyldig att från bolaget inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin mot det att bolaget förbinder sig att tillhandahålla rättighetsinnehavaren de olika slag av brännvin, som finnas upptagna i den av kontrollstyrelsens pris- och inköpsnämnd upprättade inköpsprislistan, dock under förutsättning att ifrågavarande slag av brännvin kan av pris- och inköpsnämnden anskaffas. Antalet dylika av bolag överlåtna utskänkingsrättigheter uppgick år 1915 till 303 stycken. Den å dessa rättigheter bedrivna utskänkningen omfattade nyssnämnda år ej mindre än 2,841,978 liter brännvin eller ungefär 500,000 liter mera än utskänkningen å de av bolagen själva bedrivna utskänkingsställena.

I jämförelse med de av bolag överlåtna rättigheterna utgjorde visserligen år 1915 de rättigheter, som utövades på grund av 9 eller 10 § (privilegierade rättigheter) eller meddelats på grund av 14 § 2 mom. (auktionsrättigheter) eller 16 § (tillfälliga rättigheter) i brännvinsförsäljningsförordningen, ett ganska stort antal eller 14 privilegierade rättigheter, 10 auktionsrättigheter och 483 tillfälliga rättigheter — varav 72 klubb rättigheter, 40 hälsobrunnsrättigheter, 179 rättigheter till utskänkning å passagerarfartyg samt 192 tillfälligtvis påkallade utskänkingsrättigheter —; men då det stora flertalet av dessa tillfälliga rättigheter meddelats allenast för kortare tid än år, därav många endast för någon eller några dagar, torde utskänkningen å dessa rättigheter icke på långt när hava varit av den betydande omfattning som å de av bolag överlåtna rättigheterna. Exakta uppgifter om utskänkningens storlek stå emellertid icke till buds. Visserligen hava för de privilegierade och tillfälliga rättigheterna samt för auktionsrättigheterna jämlikt 20 och 23 §§ i brännvinsförsäljningsförordningen erlagts försäljningsavgifter, vilka uträknats efter 15 öre för liter av den beräknade försäljningen, och har det ansetts, att man på grundvalen härav kan ungefärligen beräkna omsättningen av brännvin å de här ifrågavarande rättigheterna. År 1915 erlades sålunda i försäljningsavgifter 51,289 kronor 47 öre, motsvarande ett beräknat litertal av 341,929 liter brännvin. Såsom förut nämnts, finnas ej uppgifter om det verkliga försålda litertalet, men då det i vissa enskilda fall uttrönts, att den verkliga försäljningen varit större än den för erläggande av försäljningsavgift beräknade, torde med stor sannolikhet kunna antagas, att det å dessa

rättigheter verkligen försälda literalet varit ej obetydligt större än det beräknade.

Enär de med avseende å omsättningen mest betydande rättigheterna till utskänkning av brännvin numera överlåtas på det villkor, att innehavarna av dessa rättigheter från bolag inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin, bör enligt min mening ett motsvarande villkor uppställas ej mindre vid upplåtelse av rättigheter jämlikt 14 § 2 mom. och 16 § i brännvinsförsäljningsförordningen än även för utövande av de privilegierade rättigheterna.

Med en dylik anordning torde flera beaktansvärda fördelar vinnas.

Däriigenom att uppgifter erhållas beträffande omsättningen å dessa rättigheter, möjliggöres utövande av en viss kontroll å desamma. Skulle sålunda de gjorda inköpen av brännvin överstiga vad som enligt beräkning rimligtvis kan försälas å en av här ifrågavarande rättigheter, kan ett dylikt förhållande giva anledning till vederbörlig undersökning. För närvarande saknas varje möjlighet till utövande av en dylik kontroll.

Vidare erhålles genom en sammanställning för varje år av här ifrågavarande rättighetsinnehavares inköp en säkrare grundval för beräkning av det literaltal brännvin, som kan komma att avyttras. Ej mindre härigenom än även på grund av att bolagen, vilkas nettovinst tillfaller statsverket oavkortad, skulle försälja alla slags brännvin till förevarande rättighetsinnehavare, komma sannolikt statens inkomster av den av dessa rättighetsinnehavare utövade utskänkningen att ökas.

Jag tillåter mig till sist erinra, att enligt samtliga hittills framlagda förslag till ny lagstiftning angående försäljning av alkoholhaltiga drycker skulle med undantag för utskänkning av brännvin å passagerarfartyg, som förmedla regelbunden persontrafik till utländsk hamn, rättighet till försäljning av brännvin icke få utövas annat än genom brännvinsförsäljningsbolag. Det av mig här framlagda förslaget utgör en slags mellanform mellan nuvarande bestämmelser och nyssnämnda förslag till ny lagstiftning, enär det å ena sidan fortfarande medgiver utövande av utskänkning genom andra än bolag, men å andra sidan föreskriver, att det genom denna utskänkning tillhandahållna brännvinet skall hava inköpts från brännvinsförsäljningsbolag.

Med förevarande förslag är ej avsett att åstadkomma någon inskränkning i en rättighetsinnehavares nuvarande befogenhet att utskänkingsvis tillhandahålla de slag av brännvin, som av hans kunder kunna efterfrågas. Då det emellertid skulle kunna hända, att ett bolag vägrade

att tillhandahålla rättighetsinnehavaren de slag av brännvin, som han vill försälja, torde det böra stadgas skyldighet för bolaget att på anfordran av innehavare av rättighet, som antingen utövas på grund av 9 eller 10 § eller meddelats jämlikt 14 § 2 mom. eller 16 §, och sedan erforderlig säkerhet nedsatts, söka till skäligt pris från namngiven handlande vare sig inom eller utom riket anskaffa angiven varusort av brännvin. Ifrågavarande stadgande har jag ansett lämpligen kunna införas under 15 § 2 mom. fjärde stycket i förordningen, där enligt gällande lydelse motsvarande skyldighet stadgas för bolag vid anfordran av köpare, till vilken bolaget finner utminuterung kunna äga rum.

Enligt kontrollstyrelsens förslag skulle skyldigheten för de ifrågavarande rättighetsinnehavarna icke gälla längre än till den 1 oktober 1917. Emellertid kan man icke förbise, att behovet av dylika åtgärder kunna föreligga även efter nämnda tid; och då i allt fall beaktansvärda fördelar enligt min mening skulle vinnas, om, sedan normala förhållanden inträtt, dessa rättighetsinnehavare fortfarande bleve skyldiga att hos brännvinsförsäljningsbolag inköpa allt för rörelsen erforderligt brännvin, har jag ansett, att den ifrågasatta förändringen av brännvinsförsäljningsförordningen borde bliva av permanent natur.

I anslutning till vad ovan anförts har inom finansdepartementet utarbetats förslag till förordning om tillägg till 9 och 10 §§ samt om ändrad lydelse av 14 § 2 mom., 15 § 2 mom. och 16 § 6 mom. i förordningen den 9 juni 1905 angående försäljning av brännvin. Sedan kontrollstyrelsen i infordrat utlåtande den 5 innevarande april förklarat sig icke hava något att däremot erinra, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att antaga berörda författningsförslag.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen förordna, att proposition i ämnet skulle till riksdagen avlätas av den lydelse, bilagan litt. — vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:
Gunnar Schumacher.